

NOTES SOBRE LA GUERRA DE SEPARACIÓ A SANT FELIU DE GUÍXOLS

BENET JULIÀ

RESUM: Es presenta una visió de Sant Feliu de Guíxols al llarg dels anys de la Guerra de Separació o dels Segadors, amb documentació de l'Arxiu Municipal local: cartes dels virreis, de Pau Claris, dels jurats, més els problemes morals i materials de la gent del poble.

PARAULES CLAU: Guerra de Separació

En ser el segle XVII una centúria plagada de guerres per obtenir algunes nacions, l'hegemonia dintre d'Europa, també la nostra petita terra no s'escapà de participar en l'etapa coneguda com la Guerra de Separació o dels Segadors, amb tots els desastres que comportaven aquestes calamitats.

En el present treball ens concentrarem en presentar com visqueren els fets bèl·lics que succeïren al llarg dels anys d'aquest conflicte en la petita població marinera de Sant Feliu de Guíxols, amb totes les adversitats pròpies del moment, com foren les pèrdues humanes i econòmiques, més l'estrall d'una epidèmia pestosa de forta mortaldat. Però abans de seguir endavant caldria recordar breument certs aspectes ja sobradament coneguts que creiem interessants evocar per poder-nos situar en el moment històric d'aquells fets.

Felip IV, rei de Castella i monarca de tots els regnes peninsulars fou pròcer poc inclinat als negocis de la política i això motivà que la deixés en mans del *valido* comte duc de Olivares, personatge que, segons un dels seus biògrafs, era molt ambiciós de poder, treballador, potser honest

Jura del mariscal de Noailles com a virrei de Catalunya a la catedral de Girona.

i intel·lectualment de menys capacitat que el seu contrincant, el francès cardenal Richelieu.

El fet de mantenir una política de prestigi nacional acabà amb la capacitat econòmica d'una Castella en plena crisi social, agreujada, a més a més, per la falta de metall preciós americà, i que anys abans havia sostingut les passades guerres, mentre que ara les seves mines es trobaven esgotades.

El fet de buscar Olivares solució al problema econòmic més la necessitat d'homes per a l'exèrcit el feien temptejar una solució d'ajuda dels diferents regnes amb resultats negatius. Un d'ells, Catalunya per exemple, s'hi oposà recolzant-se en les seves constitucions, que només

admetien llevés de gent armada solament si era envaït el propi territori per forces enemigues, però mai per aventures exteriors. Fracassades les seves gestions, Olivares escrigué al monarca uns consells on li assegurava que podria esdevenir el sobirà més important del moment si pogués subjugar tots els altres regnes a la seva sola autoritat i a la uniformitat de les lleis i càrregues de Castella. Per arribar a aquest final, donava tres solucions, una d'elles era la de promoure desordres dins la comunitat per obligar d'entrar les seves tropes a restablir la pau.

La guerra contra França en el front de Leucate li donà l'ocasió de desplaçar gran nombre de *tercios* castellans a Catalunya. Aquests, formats amb gent a sou i procedent de diverses nacionalitats com napolitans, suïssos, alemanys, etc., necessitaren allotjament obligatori en cases particulars, sobretot en el temps de la hivernada, però la seva conducta exigent, més robatoris i excessos, sobretot quan se'ls retardava el salari, féu que es produís un ambient de protesta hostil, sobretot entre la gent humil, que era la majoria; a més la incorporació d'homes a l'exèrcit format per la Generalitat per anar a combatre a Salses, que per ser territori català no podien excusar-se, i encara la de les talles o repartiments per sufragar totes les despeses no esperades.

Passem ara a exposar breument algunes característiques de la vila guixolenca, que devia oscil·lar de 1.300 a 1.600 habitants la majoria dels quals vivien a la part vella, és a dir, dintre la muralla. Entre estatges i botigues hi havia segons el cadastre de Patiño, elaborat uns 50 anys més o menys després dels fets que relatem, uns 200 edificis, la majoria modestos, absents d'escuts nobiliaris a la façana car era l'abat del convent benedictí, el senyor de la Vila i son terme i on hi vivia amb una vida d'austeritat, no havent-hi per això petita noblesa sinó senzillament algun donzell o algun ciutadà honorat, a més de mercaders, naviliers, hisendats i algun menestral destacat.

Dels habitatges de dintre la muralla, un 25% eren d'una sola cambra, un 39% eren de dues i un 17% eren de tres. Lloc on naixien, vivien i morien els nostres guixolencs d'aquelles centúries.

Pel que fa al seu nodriment, el pa era el seu aliment bàsic, per això trobem tanta preocupació per comprar blat en els dies difícils i complicats d'aquells temps de guerra. Del pa en trauien la sopa com un plat més dintre el seu sistema alimentari, plat que en tractar-se de vila pescadora devia ampliar-se amb la sopa de peix.

Els nostres avantpassats usaven tot el que tenien a mà, com les verdures i els llegums que podien obtenir dels horts que envoltaven la vila, també la fruita i els bolets quan era el temps. No podia faltar, com a

població marinera, alimentar-se del producte del mar. Ja exposarem més endavant la imposició que cobrava el comú sobre aquest producte, però recordem que en el cas del peix de tall, l'abat hi tenia part, cosa que igualment passava amb la caça del cabirol, que encara aquell temps n'hi havia pels espessos boscos de la rodalia. La carn, escassa, acostumava a ésser de moltó; tot això feia que en aquells anys de guerra a vegades havien passat certa crisi alimentària en no poder sortir els pescadors a faenar, o sortir els guixolencs pels voltants de la vila pel perill de trobar partides de tropa enemiga o simplement insubordinats.

Quant al govern de la població, seguint a González Hurtebise, el seu historiador, la seva Universitat estava formada per tres jurats, quatre consellers, un síndic defensor, un oïdor de comptes, clavari, secretari, etc., tenint els jurats el tractament de magnífics i d'honorables els restants.

Les imposicions a què tenia dret el Comú pujaven unes 1.594 lliures, l'any 1642, que són les que hem trobat. La imposició per mercaderia era de 250 lliures; la del peix, 328 lliures; la de taverna, 370 lliures; la de l'oli, 129 lliures; la de mollatge, 96 lliures; la de la llenya, 39 lliures, la de la fleca, 36 lliures; la de la carn, 104 lliures, etc.

Si comparem aquestes dades amb les que ens dóna Ll. Esteva de l'any 1606, trobarem una inflació en els apartats del peix i taverna, i, en canvi, un descens en el de mercaderia i fleca; variacions potser degudes al moment que es vivia.

Les despeses d'aquell any foren les següents, segons clavari: notari de Barcelona, 15 lliures; predicador de Quaresma, 20 lliures; el que toca la campaneta de l'avemaria, 2 lliures; cera gastada per la Candelera, 27 lliures; secretari, 10 lliures; benefici de sant Nicolau, 3 lliures; salari i vestuari Jurats, 205 lliures; alcaid de sant Elm, 16 lliures (mig salari); pensió de censal, 18 lliures; gestions del síndic, 40 lliures; paleta, 11 lliures; pagat a 30 homes que acompanyaren a gent armada, 20 lliures; sou del veguer, 10 lliures; benefici de sant Miquel, 7 lliures; Id. de sant Anton, 7 lliures; pensió censal, 41 lliures; pensió Ntra. Sra. de l'Esperança, 1 lliura; pólvora, 118 lliures; salari sant Elm, 16 lliures (devia ser l'altra meitat del sou); gestions a Barcelona per als soldats, 44 lliures; partida de pa i vi, 14 lliures; per enterrar castellans, 6 lliures; procurador, 44 lliures; paleta, 30 i 53 lliures; mestre de minyons, 35 lliures; majordom convent (diverses partides, entre elles el "sonu corn"); adobar torre de sant Joan, 39 lliures; pensió censal, 62 lliures.

La lectura d'aquestes despeses ens dóna una visió de certs aspectes curiosos d'aquella centúria. En el camp religiós es troben partides sobre beneficis destinats a un determinat sant, el predicador de Quaresma; el

que tocava la campaneta de l'avemaria, etc. Partides totes que 200 anys després Caymó eliminà de cop.

També trobem diversos sous com els de l'alcaid del castell de Sant Elm, veguer, jurats, etc. Cal remarcar igualment l'aportació per al toc matinal del corn des de dalt de la torre del seu nom. Les liquidacions de les pensions de diferents censals, i finalment, entre d'altres, el sou del mestre de minyons, segurament relacionat amb la dcixa dels Axada a la vila.

Correntment, les despeses anaven paral·leles amb els ingressos, però ara, en temps de guerra es veuen obligats a fer talles o repartiments com també a manllevar a persones solvents. En el primer cas, això acabava d'excitar el mal humor dels guixolencs aclaparats per aquestes càrregues bèl·liques que havien de suportar.

Ja hem indicat que per la campanya de Salses –territori català– es van demanat lleves, i així tenim una llista dels primers 48 soldats que sortiren de la vila. Abans havien rebut de la Presidència de la Generalitat l'exhortació a cridar a sometent i enviar homes armats i municionats i amb provisions, però els jurats guixolencs enviaren el síndic per obtenir una disminució del seu nombre, al·legant que per ser port de mar i defensarlo, i per fer-ho en el castell de Sant Elm i les torres de la vila, no poden aportar la quantitat de soldats sol·licitada per Barcelona.

Finalment, poden presentar una companyia de 48 homes, que reberen en inscriure's cada un 5 lliures i 5 sous. Tropa variada on hi havia 4 napolitans, 6 que no eren pas veïns de Sant Feliu, un esguerrat d'una cama i sense cap més detall; la resta, que per característiques i ser barbamecs, fa pensar que eren jovenalla. A aquesta llista cal adjuntar el sergent Miquel Morera, encarregat de guardar les armes manllvades dels soldats, que cobrà 10 lliures.

Al mateix temps i potser en part per això, els jurats practiquen un repartiment entre 316 caps de família econòmicament solvents de la vila. Paga la pena exposar alguns dels més destacats per entreveure l'entramat econòmic de la gent de la nostra població; i així trobem com a guixolencs més solvents, amb una imposició de 20 lliures, els següents: Anton Romaguera, Pere Mercader (assaonador), Fco. Mont (id), Joan Estrach o Estrada?, hereus de Joan Prats.

Amb 18 lliures, Joan B. Pi, hisendat que més tard, en morir, deixà la seva fortuna per repartir-se entre obres benèfiques.

Amb 15 lliures Miquel Vaquer (assaonador) i Antoni Pi (notari).

Amb 13 lliures Joan Custurer i Joan Maymí.

Amb 12 lliures J. Valmanya (boter) i Gabriel Bosareny.

Amb 10 lliures Fco. Rovira, Joan Cateura, Joan Mas, hereus de Pere Bosc, Antoni Garau; Joan Camós (fuster).

I amb 8 lliures, Joan Pellisser, Joan Soliveras, Andreu Curós, Antoni Boera, Joan Massana, Joan Ayguavivas, hereus d'Antoni Reig, Marià Jaume Rostoy, Pere Pagès, Pere Pujol, Antoni Torres i Joan Vilaret, barretaire.

La tibantor entre el Principat i els governants castellans va augmentant. A més, a la Generalitat ha entrat gent nova amb altres idees polítiques oposades que l'enfrontaran amb el virrei, comte de Santa Coloma, que arriba fins a empresonar consellers.

Addictes a aquest foren, a més de l'alta noblesa, l'audiència, els bisbes i els abats. Per això, el virrei intercedeix entre la universitat i el monestir benedictí local, per un assumpte de blat dels monjos, retinguts pels Jurats amb el pretext que no havien contribuït a les talles "pel sustento dels homes enviats a Salses". Així ho detalla en la seva carta del 4 de març de 1640.

Més tard, el 25 de maig, arribà a Sant Feliu correu de Girona, que seguí en llagut fins a Blanes, per avisar del perill de la tropa de Juan de Arce.

Però la mostra més punyent de la tensió amb què s'arriba a causa de la presència de tropa forana fou quan a la comarca de la Selva es rebel·laren, i cremaren a l'alguatzir Monredon, encarregat de la distribució dels soldats que calia allotjar. En represàlia, els dels *tercios* profanaren i cremaren l'església de la població veïna de Riudarenes, acció que obligà el bisbe de Girona, fra Gabriel Parcero, benedictí de la Congregació de Valladolid com els de la comunitat guixolenc, a excomulgar-los. Devia trobar-se bé amb ells perquè J. Cervera anota fins a quatre visites pastorals en el seu temps episcopal.

Finalment, serà la diada de Corpus de 1640, amb l'entrada a Barcelona de nombrosos segadors, com era costum, per oferir el seu treball per la sega dels camps que envoltaven la Ciutat Comtal, quan esclatarà la revolta. Assaltaren la presó i alliberaren els consellers empresonats i posteriorment envaïren el palau del Virrei, que encara que ja s'havia escapolit fou detingut més tard i assassinat. No acabà tot així, car a continuació foren agredits domicilis dels suposats partidaris de la política centralista.

Amb vista de les circumstàncies i tement Pau Claris l'entrada de l'exèrcit castellà per restablir l'ordre, tal com havia ja aconsellat Olivares, proclamà la República Catalana sota la protecció del regne de França, però hagué de claudicar i acceptar un virrei i un sobirà, Lluís XIII, tots francesos.

I així, d'aquest fet sorgiren dos bàndols dins la ciutadania, segons la

seva obediència a un sobirà o a un altre, mentre que Felip IV envia un nou virrei en la persona d'un Folc de Cardona Fernández de Córdoba, que desgraciadament moriria al cap de poc temps. En el partit profrancès, quedà Pau Claris Casademunt (1586-1641) com a president de la Generalitat. Antic canonge de la Seu d'Urgell, havia mantingut un política molt independent enfront del Poder Central. Amb ell, la majoria del poble català i sobretot la clerecia modesta.

El 25 d'octubre de 1640 els jurats guixolencs afectes a la causa de la Generalitat reben un avís dels consellers de Barcelona a l'ensem que una recomanació d'atendre una armada francesa de 36 vaixells i 20 galeres. Més tard, carta de Fernando de Tamarit sobre ajuda en cas d'atac de probables enemics, segons informacions rebudes referents a galeres armades i preparades.

Finalment, a final d'any, reben de la Diputació del General, ordres de fer fortificacions que han de ser: dos fortims, una banqueta davant del mar i reforçar el portal de la manera que els senyors jurats ja estan informats. També han de fer un rastell (embarrat de fusta i ferro davant del portal d'una fortalesa) en la porta del mar i un altre rastell a la porta de l'església. Dels 500 homes que estan de conservació en la Vila, és menester posar-ne 50 al castell de Sant Elm, 100 al Convent, 50 sobre la muralla i 200 dins la plaça. Baixar els dos canons grossos de Sant Elm i portar-los al baluard i pujar al castell la petita... del baluard.

El gener de 1641, descriu Àngel Jiménez, que els jurats de Sant Feliu informen a Barcelona, que amb motiu de complir les ordres de fortificar-se, una cinquantena d'homes que anaven a la feixina foren increpats en castellà i advertits que ho pagarien. Com que se n'assabentà el poble i per evitar alteracions, detingueren tres monjos castellans i tres de catalans, els portaren a dins de la població i els tractaren respectuosament com a religiosos. A més, posaren guardes per a la seguretat del monestir i el castell, mentre esperaven ordres. Malgrat l'intent per part dels jurats d'evitar aldarulls, segons posteriorment escrigueren els religiosos, el poble amotinat els havia tallat molt pins de la seva propietat.

Com més endavant veurem, els monjos castellans foren embarcats cap a Barcelona i enviats posteriorment a Castella, on el seu abat Trujillo ja s'havia refugiat al monestir de Montserrat de Madrid, destinat a aquests exiliats.

A continuació, reberen la carta de Pau Claris, potser de les últimes que escrigué, ja que moriria al cap de pocs dies, després de la batalla de Montjuïc. Deia així:

“Amb parer de la Junta de Justícia atenent la quietud i sosiego i juntament la conservació d'aquesta Vila i Principat, hem deliberat que tots els frares castellans que estan en el Convent d'aquesta vila, no tornessin més aquí i que els altres catalans que són fills d'aquest monestir i han acostumat d'haver traït i resistit, se n'hi tornessin i alguns altres catalans per a suplir els nombres de castellans afectes i els serveis d'aquesta Església i els Oficis divinals i sacrificis, no pateixin falta alguna, de les quals tan necessiten en les presents ocasions.

I també que V. Ms. en les ocasions que els hi apareixen posin lo número-nombre de gent que sembli convenient tant de dies com de nit dins del monestir per guarda i custodi d'aquella i aquesta Vila.

Confiant que els religiosos que tornaran aquí, guardaran V. Ms. la correspondència que es deu i miraran amb bons ulls i obraran juntament el que convinga per a la formació de esta Vila i Principat com tenen obligació no tinguent superior castellà.

I així diem i preguem a V. Ms. que amb tota correspondència, prosseguessin amb dits religiosos, conservant en particular, tota pau i tranquil·litat perquè altrament, tindriem amb gran sentiment no encarregar-los que les persones que acudiran per guardar i defensar dit Monestir, sien de satisfacció, de manera que els frares, si tenen algunes queixes particulars, vinguin a presentar-les que procurarem un oportú remei.

El canonge Pau Claris.”

A continuació una altra carta que deia així:

“Havent consultada la seva (carta) de V. Ms. amb el Molt Illustre Consell de Guerra d'aquesta Ciutat i Província, ha resolt que els tres monjos que en la seva carta de V. Ms. ens diuen que són castellans i que un d'ells disposa de paraules per les quals aquesta Vila feu demostració de sentiment i per evitar algun escàndol amb el poble los traqueren del Monestir i aquells han passat en la Vila per seguretat de les persones, V. Ms. en virtut de la present, posaran aquells en les presons de dita Vila amb tota seguretat de les persones, esperant altres ordres nostres i tractant-los com a religiosos, procurant que llurs persones ni en el Monestir se'ls faci cap dany, ans bé les correspondències i benignitats degudes i V. Ms. diran en les seves cartes confiant que en tot obraran amb molta satisfacció.

Déu guardi a V. Ms. Barcelona 27 de gener de 1641.”

En les cartes enviades des de Barcelona als jurats guixolencs, destaquen els consells sobre un tracte correcte als religiosos. Segurament, això

estava relacionat amb el fet de no alterar el gran vincle que tingué tota la clerecia en la lluita contra l'exèrcit castellà.

Més tard, pel febrer de 1641, es rebé una altra carta dels diputats del General de Catalunya residents a Barcelona. Deia així:

“La de V. Ms. del primer del corrent que havem rebuda a mà d'Anton Pi, llur Cancellier Síndic, la qual ens ha explicat sobre la captura que s'ha fet dels 6 religiosos benets d'aquest Monestir, part d'ells castellans i part catalans i com nosaltres desitgem la pau i quietud de dita Vila i aquesta no es pot aconseguir si no es traslladen d'aquí, se serviran V. Ms. embarcar-los amb el respecte que es deu als religiosos, etc.”

Hem de recordar que Catalunya, com ja hem indicat, en independitzar-se del poder de Felip IV, passà a l'òrbita francesa, i no tingué més remei que subordinar-se al rei francès, Lluís XIII, representat al Principat per un virrei igualment francès. Un dels primers fou el que firmava amb el nom de duc de Cardona, sense tenir cap relació directa amb aquesta branca de la noblesa catalana. Es tractava del militar francès Philippe La Motte, a qui per haver derrotat el marquès de Leganés en terres de Lleida es va premiar amb aquest títol.

D'aquest virrei és un imprès, on per mitjà de Galceran Nabot, conseller en cap, i Joan Pau Bruniquer, escrivà major de la Generalitat, s'informa d'això següent: *“De part del Molt Il·lustre Senyor President i Junta de Batalla, recorda que els Braços Generals del 20 de desembre de 1641 i 12 de gener de 1642, s'obligaren a un batalló de 500 soldats a cavall i 15.000 infants, pagats, armats i municionats. Per tant, dintre de 10 dies, enviïn el Síndic a la Casa de la Diputació per informar-se de la contribució a les despeses de dit batalló.”*

Relacionat amb això, segurament és el document del 29 de gener de 1642 i firmat per Fco. Sala, diputat militar, on s'anoten 74 lliures girades en la Taula de Canvis de Girona.

L'any següent, els Jurats de Girona anuncien als de Sant Feliu la següent informació: *“Per dues cartes de les Majestats de Lluís XIV, Rei i Senyor nostre, benèvolament avui regnant i de la Senyora Reina Regenta, mare seva i nostra, que del 15 o 16 de maig pròxim passat, tenim entès la trista i dolorosa mort del Il·lustr. i Sereníssim Rei Lluís XIII, nostre Rei i Senyor de immortal memòria. La qual havem sentida amb la vivesa de pena i dolor que pèrdia tanta ens ha pogut causar i el molt que ara així en el Comú com en los ànims dels particulars, fent-ho entendre a V. M. i aquí com a vertaders i fidels vassalls d'aquesta Majestat, en facin el degut sentiment, així en l'interior com en l'exterior i amb llurs oracions*

a l'Altíssim Déu per l'ànima de dit reputadíssim Rei, suplicant li vulga donar son etern repòs, etc. Girona 14/VI/1643". On a més celebraren 17 misses a St. Miquel i 22 funerals a la catedral.

Del 18 d'octubre del 1643, és un altre imprès redactat pel citat virrei francès duc de Cardona, que diu així: "*L'estar desvetllat com estic sempre al major servei de Mon Rei i Senyor (que Déu guardi) com la major quietud i conservació d'aquesta Província, me obliga a coneixer els intents de l'enemic que al no poder fer amb la força, ho vol fer amb enganys, prometent a certs ambiciosos, diverses dàdives. Predicaran el següent: que fèran la pau; que el Rei de Castella ferà un perdó general; que aquesta Província es morirà de fam; que els soldats francesos roben; que la Justícia és violenta...*"

I continua el Duc de Cardona: "*La oferta de perdó general és falsa. Sobre la fam, la Província proveeix i a més té al costat França, gran proveidora de blat i civada. Sobre excessos dels soldats francesos, se'ls castiga seguit l'escrit de diverses consideracions sobre la Justícia.*"

Acaba aconsellant llegir la carta per ajudar-lo.

Aquest document es devia a diversos factors que succeïren en aquells anys. Així tenia la mort del rei francès. A continuació la de Richelieu, segueix la destitució d'Olivares. A més, l'ajuda francesa no és tan important com s'havia promès, i la soldadesca d'aquesta nacionalitat es comportà quasi tan malament com els denigrats *tercios*, a la qual cosa s'afegeix l'aparició d'opuscles clandestins espanyolistes. Per tot això, es comprèn la importància dels que mantenen la política de mirar d'agrupar-se diplomàticament amb els nous governants castellans i amb l'infant Juan José de Àustria, germanastre del rei Felip, un dels responsables de l'exèrcit que penetrava en el Principat.

França, a més de variar de virreis, ha enviat el bisbe de Cosserans Pere de Marca per a control d'una dura repressió política que afectà entre altres el bisbe de Girona, el benedictí fra Gregori Parcero de la Congregació de Valladolid, la mateixa a la qual pertanyien els benets dels monestir guixolenc, com ja hem indicat.

Parcero havia estat bisbe d'Elna abans de Girona. Expulsat, passà a Tortosa, igualment amb la mateixa dignitat religiosa fins als 90 anys, edat en què hi morí. Recordem que aquesta població passà el setembre de 1640 al poder de les tropes castellanès.

El control rigorós de P. de Marca segurament tenia relació amb certes activitats conspiratòries de les Corts i suposats grups filipistes a qui es volgué parar de cop.

Un problema que preocupà els jurats i els obligà a demanar consell a

advocats de Barcelona era si els canonges de Girona, els rectors i altres religiosos havien de pagar les imposicions de vi, fruita, grans, etc. que tenia la Universitat segons privilegis. La resposta dels consultats va ser afirmativa, ja que també els religiosos es beneficiaven del servei i guarda de les defenses de la vila.

Malgrat que l'estat de guerra continuava, la vida de Sant Feliu seguia sense gaires fets remarcables. Caldrà destacar la seva aportació –voluntària o no– a les despeses relacionades amb el fet bèl·lic, l'única font que tenim d'informació.

També hi ha les dificultats de formar lleves per tenir soldats. Una carta de Henriche Lorraine indica *“que els Presidents de la Junta de Batalla l'informen de la seva impossibilitat de fer les lleves que són menester promptament per formar els batallons i poder acudir al servei de Sa Majestat i benefici de la Província, en no correspondre aquesta Universitat i altres a la contribució de la taxa, etc.”*

Igualment, en el mateix sentit és la carta de Josep de Biure i de Margarit, un dels més fermes defensors de la posició francesa.

Des de Barcelona i a principi de 1646, s'adverteix que la tropa de cavalleria que vindrà de França passarà per la vila i necessitarà palla i civada, i que si els fa falta, cal que la comprin als pobles veïns i la grana al Magazin Reial proper.

També els Jurats de Girona informen els de Sant Feliu d'una campanya de descrèdit dels “sisens” gironins.

D'aquesta anualitat, s'anota pel clavari, que l'arrendament de sal per a un trimestre va ser de 49 lliures, 16 sous i 9 diners, pagat per Joan Ayguaviva.

Però és el 1649 quan augmenten les càrregues per causes bèl·liques. Així, es troben anotades, ingressades en la Taula de Girona, partides repetides al voltant de les 280 lliures “pel batalló”. Compra de palla a la Vall d'Aro per a la cavalleria “que hi havia en la Casa de la Vila” per valor de 9 lliures. Més tard, es gasten 3 lliures per al cavall del coronel i 2 lliures per al de l'alferes. Als mestres d'aixa locals, Morató i Cateura, 40 lliures per a treballs practicats per l'artilleria del baluard, i al rellotger Jaume Passapera, 10 lliures per al control del rellotge i de l'artilleria, mentre que a Jaume Babiloni se li pagaren 43 lliures, 4 sous per comprar a Palamós i transportar fins a dita Casa del Comú, 18 quarteres d'ordi.

El contingent de la tropa forastera degué quedar força temps a la vila, ja que necessità per al tinent de cavalleria 42 lliures de palla i 80 lliures d'ordi i xifres similars per al coronel. També a la senyora Fonolleta se li

pagaren 3 lliures i 2 sous per haver tingut allotjat el caporal que cercava reclutes i desertors.

Els Jurats es preocupen dels seus soldats escampats per les comarques veïnes; per obtenir informació del seu estat, paguen d'1 a 3 lliures a un propi enviat a les poblacions de Torroella de Montgrí, la Bisbal, Palafrugell i Barcelona.

Fou a mitjan d'aquest segle quan més fortament començaren a aguditzar-se les diferències entre els partidaris d'una sobirania i els de l'altra. Hi ha cert cansament, sobretot en la gent modesta. D'una part, el sofriment moral pels seus marits i fills mobilitzats; les càrregues econòmiques per a les talles o repartiments; l'augment del preu de la vida, si comparem les impositcions del Comú de l'any 1650 amb les que hem detallat de l'any 1642. I així trobem que la impositció sobre el peix, que havia estat de 328 lliures, ara havia pujat a 644 lliures. El vi, que s'havia cobrat a 370 lliures, passà a 516 lliures, i més o menys amb aquest ritme la majoria de productes.

També hi havia el pas de les tropes amb les obligacions d'allotjament. L'arribada de noves descoratjadores sobre l'avanç reeixit de l'exèrcit castellà i les preocupacions, no cal dir, de futures represàlies sobretot en persones que més s'havien destacat en l'ajuda al camp francès.

En relació amb aquesta inseguretad, hi ha un fet que no sé el valor que podem donar-li i és el següent: en l'Arxiu Municipal guixolenc on es guarden amb cura tots els volums dels respectius manuals d'acords, precisament es troben a faltar els que corresponen al període de 1650 a 1656, pèrdua que hom es pregunta si es deu a un accident fortuit o bé a un intent d'eliminar acords comprometedors d'alguns dels jurats i consellers d'aquells anys.

A aquest fet, que podríem catalogar com de sofriments, moral, s'hi afegirien els fets materials, sobretot en forma de fam i epidèmies pestoses. Referent a la primera, no sembla pas que a Sant Feliu arribés a ser un problema, com degué ser en la propera població de Girona, d'on trobem cartes amb demandes insistents de compres de partides de blat sobre el nostre port.

Però les noves sobre l'extensió de l'epidèmia pestosa que amb intensitat s'escampà per tot Europa, els obligà a la formació de l'anomenada Junta del Morbo, composta d'un jurat, un metge, un cirurgià i un patró de barca per tractar-se de població amb port.

En aquell temps, ja és sabut que no es concixia la causa de la malaltia i la seva mortífera expansió. Malgrat les diverses teories i els variats

tractaments, els metges d'aquelles èpoques havien arribat a la conclusió que l'aïllament dels afectats i familiars era el més adequat per evitar la seva expansió. Amb aquest criteri es començava amb la reclusió forçosa de tota la família dels empestats a casa seva, on per una finestreta la Junta del Morbo els passava els aliments que necessitaven.

Però altres vegades era tota una barriada la que n'estava afectada, i llavors s'arribava a l'extrem d'expulsar-los de la població, acollint-los en edificis, campaments o llatzerets. Però si l'epidèmia s'havia estès a una població que era port de mar com Sant Feliu, llavors es bloquejava tota entrada i sortida de naus, i es paralitzava així tota la vida comercial. D'aquell temps, recordem l'ús de les anomenades Patents de Sanitat per poder navegar.

No podem precisar l'extensió de l'epidèmia a la vila guixolenc, però una idea de la seva importància la podríem conèixer de la lectura del que gastà la universitat per als seus empestats. I així llegim en els documents del clavari les següents anotacions:

A Joan Custorer se li deuen 900 lliures, que són la meitat del salari dels purificadors. Aquests eren homes que es dedicaven a cremar certs productes per desinfectar els habitacles dels malalts.

A Joan Pellisser, 234 lliures pagades per perfumar cases, 14 lliures per resina de pi.

Per farina per a la pobra gent contagiada, 882 lliures i 5 sous; compres que es repetiran.

Per a vestits comprats a Girona per als criats purificadors, 19 lliures.

Valor del vi gastat per als empestats, 136 lliures.

Comprat a Torroella de Montgrí, 18 moltons a raó de 10 lliures, 6 sous per moltó. També per alimentar els malalts.

Pagar a Andreu Ramon 582 lliures, 5 sous, i més 156 lliures, 8 sous per farina, gallines, ous i altres despeses.

Al cirurgià de Sant Feliu Jaume Dayna per al seu salari fins al dia 8 de gener, que morí. La Junta de Morbo li pagava a raó de 5 lliures cada dia. Són 207 lliures.

Als germans Pere i Pau Prunell de Mataró per un mes i mig de fossers, un total de 400 lliures. I en una altra ocasió, per fer de fosser, 20 lliures.

Farina altra vegada, 400 lliures. 18 jornals per al forn, 25 lliures. Al tragner que va transportar pedres, argila amb el matxo, per fer el forn, 17 lliures i per 24 jornals de manobre en el forn, 24 lliures. A l'artesà de la fusta, 25 lliures. Al qui portava provisions als malalts de la Morberia, 32 lliures.

Al veguer i a la vídua Maria Ribas, que pastaren el pa de la Casa de la

Vila per als soldats que avancen de campanya i per als “empestats” pobra gent: 100 lliures.

Per cera i enterraments de la Morberia i altres, 63 lliures.

Hi ha també altres adquisicions de farina “neta de tara” a 3 lliures la rova: 914 lliures. Per 3 quintars de panses de Dènia per als empestats, 36 lliures, 12 sous. Vi gastat a la Morberia, 134 lliures.

La Morberia de Sant Feliu, que tantes vegades surt en els documents de l'època, no sabem on residia, però hi ha una anotació del clavari, de final de l'any 1652, on indica haver pagat a un tal Pere Petx 30 lliures pels danys fets a son olivar, com també a la seva vinya i per no haver pogut sembrar ja que estava ocupat per moltes persones empestades.

També el clavari pagà per uns adobs a Mas Canada, deguts al morbo i a Fco. Jordà dels Guíxols, segons explica Fco. Sala en les seves Memòries per la compra d'un camp que serví de cementiri dels empestats en el qual s'hi posà una creu de pedra.

Finalment, coneixem la construcció d'un forn dins el recinte d'aïllament, per elaborar segurament el pa dels malalts, la qual cosa mostra com la vila s'abocà a ajudar-los i cuidar-los.

Malgrat tot això, la vida i la guerra segueixen. Així, pel febrer de 1651 els Jurats reben un imprès dels diputats del General del Principat de Catalunya i són comptats. S'hi reconeix la pesta, fam i guerra que castiguen gran part d'Europa. Al país només estan afectats Girona, Olot i algunes poblacions del camp de Tarragona. Continuem indicant l'interès de S. M., segons carta de l'Il·l. Sr. de Marca, bisbe de Cosserans i la del senyor vescomte regnant per prevenir el contagi la propera primavera. S'ha informat del blat i de la civada que S. M. té interès d'enviar, etc. I així, el tema de l'epidèmia, es tracta en diferents missives rebudes.

També la compra de blat és una altra preocupació dels governants, com hem indicat abans. Tenim que els de Blanes, que, després de l'avís que han tingut d'arribada d'aquest producte, pregunten amb quina moneda acceptaran, car si foren dobles ells no en tenen.

Per l'abril, els jurats de Girona avisen que el C. H. Antoni Axada intervinrà en la compra de 1.000 quarteres de forment guardades a Sant Feliu.

Amb el bon temps s'hi s'afegeixen ara altres maldecaps. El 12 de juliol, el Reial Consell Criminal avisa que l'enemic per mar i per terra vol posar setge a la ciutat de Barcelona, i que des de la costa es veuen llurs galeres i vaixells i per terra ja estan en marxa i, per tant, allisten tots els que puguin defensar la Ciutat, que és defensar tot Catalunya, recordant les vexacions i tiranies que els castellans han fet al Principat i tot el ran-cor que tenen a la nació catalana i que si arribàvem a llurs mans per ven-

jar-se dels “successos” de 1640, nos llevarien honres, vides i “haciendas” i deixarien alguns en perpètua esclavitut.

Escrits com aquest, a vegades violents i d'altres angoixants, es van repetint, indicatiu de la gravetat de la situació barcelonina.

A l'octubre, dues cartes més. La del dia 15, escrita pels consellers de Barcelona, recordant els dos mesos forts d'assetjament, i per això sol·liciten gent per defensar-la, amb municions i queviures.

L'altra carta, des de París i traduïda al català és del mariscal La Mothe-Hautecourt, Philipe, comte de La Mothe i duc de Cardona. Fou virrei de Catalunya en dues ocasions, el 1642 i 1651, i fou el darrer virrei francès. Aquesta darrera carta era enviada al marquès de Aguilar, governador a Catalunya, com a felicitació per la voluntat de S. M. el rei d'enviar-lo de virrei a Catalunya per restaurar la providència dels pobles oprimits i expulsar els enemics. Igualment, ordena enviar un jutge a l'Audiència Reial a Hostalric i Girona per donar ordre als allotjaments per a la tropa que aportarà.

El 17 de novembre és el mateix marquès de Aguilar que escriu: “L'esclat de la ciutat degut a l'enemic, des del Besós fins al monestir de Sta. Madrona, ens obliga a juntar forces. Per això V. M. amb tota diligència aportaran homes, queviures i municions per a 15 dies, etc”.

També de tots aquests dies es reben cartes dels jurats de Girona, però aquests estan obsessionats per l'epidèmia, que fou molt intensa en la dita ciutat.

Mentrestant, el virrei i des de Pézenas –a una jornada de Perpinyà– escriu que es fan les embarcacions del blat, civada i municions amb grans quantitats, i per tant que s'avisí les universitats que estiguin a punt per al repartiment, etc.

En aquesta carta s'ha indicat que calia aportar pólvora. D'aquest producte en trobem diverses partides comprades a Girona, així com plom i àdhuc paper per fer els cartutxos. També des de Girona s'indica que el veguer Pere Prim ha de preparar la requisa dels 400 homes.

I així, l'any 1652, arriben a Sant Feliu quantitats importants de diverses partides de pólvora procedent de Girona. La població ja té la sensació de tenir la guerra a prop. Efectivament, al final de juny de 1652 entreveuen unes 12 galeres acompanyades d'altres embarcacions, 20 “barcos longos”, que anaven en direcció cap al port guixolenc, on hi havia un comboi amb blat de França destinat a Barcelona.

L'armada castellana, manada per Juan José d'Àustria, atacà i destruí la majoria de naus mentre s'enduia capturades les altres.

La campanya de la tropa castellana s'anava acabant. El marquès de

Mortara va ocupar les poblacions de la costa. Blanes li ofereix certa resistència i per això ocupada la població castiga 300 blanencs a anar a galeres. Quan això es coneix a Sant Feliu no s'accepta el reforç d'infanteria enviada per Girona sinó que procurarà posar-se sota l'obediència del Mortara (28 de setembre de 1652). Però abans, malgrat tot, els jurats havien intentat ajudar la capital catalana enviant de socors un batalló "en campanya". Trobem anotades pel Clavari despeses diverses com les 10 lliures per una bandera nova, ja que la que tenia la vila era massa vella. Segueixen les compres d'arcabussos i d'altres armes, més la continuada adquisició de pólvora, plom i d'altres per a la seva artilleria.

A continuació, hi ha el detall del que guanyaven els allistats. El capità Lluís Pi i Ferrer cobrava 10 lliures al dia, durant 81 dies. L'alferes Miquel Font cobrava 4 lliures al dia, durant 166 dies. El sergent Francisco Feixeda cobrà 322 lliures; i així va continuant la llista amb les pagues, per exemple, al tambor Miquel de Pau, seguit de la relació dels soldats més la de les persones que portaren queviures a aquells i als animals. La despesa en blat, farina i traginers que traslladaven els soldats ferits en l'ajuda al socors de Barcelona una vegada pujà a 525 lliures, partides que trobem repetides.

I així, acabà una etapa de la vida del nostre Sant Feliu de Guíxols. A partir d'ara, hauran d'oobeir altres autoritats i diferents costums. Al cap de pocs dies, el 18 d'octubre, Mortara escriu als Jurats que s'ha assabentat que els francesos fugitius han abandonat partides de roba i mercaderia variada, que per tal motiu enviarà oficials de la seva confiança per a la seva confiscació.

Barcelona ja havia capitulat, però, a pesar de tot, l'ambient de guerra encara persistiria.

BIBLIOGRAFIA

Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols. Manuals d'acords de 1639 a 1643, capaços d'incloure. Llibres del Clavari. Comptes municipals. Contribucions. Correspondència.

ESTEVA LI. *La població treballadora guixolenca de 1556 a 1645*.

HURTEBISE G. *Bosquejo histórico de la villa de S. Feliu de Guíxols*. 1905.

SOLDEVILLA F. *Història de Catalunya*.

Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. S.F. Guíxols 1976.

JIMENEZ A. *Sant Feliu de Guíxols. Una lectura històrica*, 1997.